

Södertörns högskola
Lärarprogrammet med interkulturell profil
HT 2007
Examensarbete 15hp
Christin Karlsson
2007-01-07

Handledare: Elin Gardeström
Examinator: Kenneth Awebro

Lärares uppfattning om yrkets statusförändring under 30 år

- En intervjuundersökning om åtta lärares uppfattning om yrkets statusförändring

Tack!

Jag vill börja med att tacka informanterna som har gjort denna undersökning möjlig. Utan den tid ni avsatt för mig och era mycket informativa svar hade inte den här studien inte kunnat genomföras.

Jag vill även tacka min handledare, Elin Gardeström, för den peppning och det stöd hon har givit mig när allt har känts som svårast.

Jag vill slutligen tacka min familj och särskilt min sambo Daniel för det enorma tålamod och det stöd de har visat mig under den här tiden.

Abstract

This paper is about how the teaching profession have got a changed status from the perspective of the teachers. The papers cause is to find out how the teachers think that their status have changed in a period of 30 years. Interviews have been done with eight middle school teachers from two schools in the municipality of Södertälje. The answers from the interviews have been put in relation to theories in research of professions. Three hypotheses have been put up to apply the theories on the answers. The results from the interviews with the teachers are very clear. The teachers do think that the status of the teaching profession has changed. The main reasons, that the teachers give, of the change are the low wages and that uneducated staff are allowed in school. Another reason is that parents no longer show teachers respect of their work and knowledge about their work.

Sökord

Sökorden som kan användas för att hitta denna uppsats är professionalisering, läraryrket+ statusförändring och läraryrket+ status.

Innehållsförteckning

1	Inledning.....	5
1.1	Syfte och forskningsfråga.....	5
1.2	Hypotes.....	5
1.3	Urval.....	6
1.4	Avgränsning	6
1.5	Definition av status.....	6
2	Metod.....	6
2.1	Inhämtning av teori	6
2.2	Den kvalitativa intervjun.....	7
2.3	Metoddiskussion.....	7
2.4	Genomförandet av intervjuerna.....	7
2.5	Hypotesanalys	8
2.6	Tidigare forskning	8
3	Teori.....	9
3.1	Definitioner och begrepp.....	9
3.2	Semiprofessioner	11
3.3	Professionalisering	12
3.4	Auktoritet	13
3.5	Användning av teorier.....	14
4	Undersökningen.....	15
4.1	Bakgrund	15
4.2	Redovisning av intervjusvar.....	16
4.3	Intervjusvar från lärarna	18
5	Analys.....	22
5.1	Analys av resultat samt koppling till professionsforskning	22
5.2	Hypotesanalys	23
5.3	Resultat.....	26
6	Avslutning	27
6.1	Resultatdiskussion.....	27
6.2	Avslutning	27

6.3 Vidare forskning.....	28
Källförteckning	29
Bilaga 1	

1 Inledning

Som blivande lärare tycker jag att det är viktigt att veta vad yrket innebär i mitt möte med elever, föräldrar, kolleger och samhället i övrigt. Vad får jag som lärare för bemötande och ställning bland mina kolleger, andra yrkesgrupper och samhället? Hur kommer människor jag möter att uppfatta mig pga. mitt yrkesval? Under ett av seminarierna under delkurs 1 i AUO3¹ fick vi studenter frågan om det är viktigt att vara omtyckt som lärare. Det fick mig att fundera mycket och mitt svar är att det är oerhört viktigt i det samhälle vi lever i idag. Man läser ständigt i tidningar om hur lärare har misshandlats och behandlats kränkande av elever och deras föräldrar. Jag är av åsikten att detta inte var ett problem som var aktuell för ca 30 år sedan. Min tro är att lärare för 30 år sedan behandlades med respekt och att det fanns en viss status i att arbeta som lärare. Vad har hänt under dessa år? Detta vill jag försöka undersöka och få ett svar på. I undersökningen har jag gjort nedslag i Södertälje kommun på två skolor och intervjuat åtta stycken lärare som arbetat inom yrket i minst 30 år. Det är alltså deras upplevelser som kommer att tas i beaktning.

1.1 Syfte och forskningsfråga

Syftet är att få en bild av lärarnas uppfattning om förändringen i läraryrkets status och om det finns någon skillnad i uppfattning mellan lärare i staden och lärare på landsbygden. Som stöd för undersökningen finns forskningsfrågan *Har läraryrkets status förändrats under 30 år? Är det skillnad på statusen för lärare om man jämför stad och land? samt Varför och hur denna förändring har skett?*. Med status avses här den status som en profession avspeglar på yrkesutövaren.

1.2 Hypotes

För att lättare kunna svara på forskningsfrågorna har tre hypoteser ställts upp.

H1 *Läraryrket har tappat sin professionella status.*

H2 *Lärarna anser att deras samhälleliga status har förändrats.*

H3 *Det är i H1 och H2 skillnad i uppfattning mellan lärare i staden och lärare på landsbygden.*

---

¹ Allmänt UtbildningsOmråde

1.3 Urval

Ambitionen är att försöka ta reda på om lärare själva tycker att deras status har förändrats. Därför har två skolor i Södertälje kommun valts ut. Den ena i Södertälje stad och den andra i Hölö/Mörkö kommun del som representerar landsbygden. Detta för att få resultat ifrån olika områden och för att kunna jämföra svaren från de olika områdena med varandra. Fyra mellanstadielärare från varje skola har valts ut. De har valts ut för sin långa erfarenhet då alla har arbetat som lärare i minst 30 år.

1.4 Avgränsning

Den här undersökningen fokuserar på lärares upplevelser av yrkets statusförändring. Därför har åtta stycken mellanstadielärare valts som informanter. Läraryrkets löneutveckling eller annan statistik som kan anknytas till yrket har inte undersökts. Undersökningen är helt baserad på djupintervjuerna därför att det är vad som har ansetts vara det intressanta för just den här studien.

1.5 Definition av status

Begreppet status kommer från latin och kan betyda 'ställning'. Inom sociologin används begreppet status för att benämna "...en persons ställning i en grupp eller gruppens ställning i samhället" (http://www.ne.se/jsp/search/article.jsp?i_art_id=314516, 2008-01-16). Statusen kan vara tillskriven eller förvärvad dvs. tillskriven i den mening att den kommer av kön, ålder, eller etnicitet, förvärvad i meningen som ett resultat av utbildning, yrke eller talang (http://www.ne.se/jsp/search/article.jsp?i_art_id=314516, 2008-01-16). Fortsättningsvis kommer det vara denna definition av status som avses.

2 Metod

2.1 Inhämtning av teori

För att få en uppfattning om hur yrken med en stark professionsstatus ser ut ligger det teoretiska intresset i professionsforskning och vad en profession definieras som. Litteratur med teorier om profession har lästs in för att få en uppfattning om vad forskare anser att

yrken med statusen profession bör präglas av. Detta då begreppet profession kan uppfattas på fler än ett sätt.

2.2 Den kvalitativa intervjun

Syftet är att förstå vilken bild lärare själva har av statusförändringen inom läraryrket. En kvalitativ undersökning med djupintervjuer är ett bra sätt att uppnå detta. I den kvalitativa intervjun får forskaren tillfälle att förstå informanternas egna uppfattningar och tolkningar av det som sker runt omkring dem (Johannessen & Tufte, 2002, 69). Att använda intervjuer för att inhämta information från informanterna innebär också att informanterna själva får formulera sig och omformulera sig där det behövs samt att intervjuaren kan ställa följdfrågor under intervjuens gång. Den kvalitativa intervjun innebär också att informanten och intervjuaren kan utveckla en gemensam förståelse för de begrepp och teman som diskuteras under intervjun (Johannessen & Tufte, 2002, 70f).

2.3 Metoddiskussion

Ett annat sätt att inhämta information från informanter är att använda sig av ett kvantitativt undersökningssätt. Detta kan ske genom t.ex. enkäter. Genom den kvantitativa informationen riskerar forskaren att få svar på frågor den själv anser vara viktig och därmed missa intressant information som kommer fram i en mer djupgående intervju (Johannessen & Tufte, 2002, 70f). Med anledning av detta har djupintervjuer valts istället.

2.4 Genomförandet av intervjuerna

Planering

För att kunna ställa viktiga frågor ”krävs kunskap om ett fenomen” (Kvale, 1997, 92). Frågorna har därför fötts ur läsning av teorier inom professionsforskning. Bland annat skriver Staffan Selander om att det i vardagligt tal pratas om ordet ”professionell” på ett sätt som innebär att man känner yrkesstolthet, tar ansvar för sina arbetsuppgifter och tar hänsyn till de yrkesregler och yrkeskoder som gäller (Selander, 1989, 12).

Enligt Asbjørn Johanssen och Per Arne Tufte finns det flera sätt att lägga upp en intervju på, strukturerade intervjuer, ostrukturerade intervjuer och delvis strukturerade

intervjuer. Den här undersökningen bygger på strukturerade intervjuer. Det innebär att frågorna och ordningsföljden redan från början är bestämda. Frågorna är dock formulerade på ett öppet sätt och informanterna får därför uttrycka sina svar med egna ord. "Fördelarna med en viss standardisering är att svaren kan jämföras" (Johannessen & Tufte, 2002, 97). Intentionen var redan under formulerandet av intervjufrågorna att intervjuerna även skulle få formen av ett samtal. Detta då frågorna är öppet ställda men också ställda på ett sådant sätt att både informanten och intervjuaren kan behöva en diskussion för att komma fram till ett svar. Samtliga frågor till lärarna finns som bilaga.

Genomförandet

Informanterna har inledningsvis blivit informerade om att intervjun kommer att spelas in med en mp3-spelare. De har även blivit informerade om att de har rätt att vara anonyma i uppsatsen. Då det förekom önskemål om anonymitet har informanterna fått fingerade namn. Innan intervjun startat har informanterna också fått en kort presentation av vad uppsatsen kommer att handla om och varför. Då intentionen var att intervjuerna skulle vara strukturerade men ändå i någon slags samtalsform med utrymme för diskussion har även detta genomförts. Intervjuerna har hållits hemma hos informanterna eller på deras arbete vilket resulterat i ett flytande samtal som spelats in.

Utskrift

Svaren på frågorna har satts upp i ett schema och informanternas respektive svar under varje fråga. Därefter har svaren jämförts med varandra, dels utifrån land/stad perspektivet men också generellt. Efter detta har svaren sammanfattats och skrivits in i undersökningen.

2.5 Hypotesanalys

I hypotesanalysen har hypoteserna ställts mot intervju svaren och de inlästa teorierna. Syftet är "...att få hypotesen bekräftad eller förkastad..." (Johannessen & Tufte, 2002, 35).

2.6 Tidigare forskning

I de sökningar som gjorts har det inte framkommit tidigare forskning som behandlar läraryrkets förändrade status. Det som hittats inom tidigare forskning berör inte lärares statusförändring utan handlar istället om läraryrkets professionsstatus ur olika vinklar. I en

artikelsamling från Lärarförbundet (*Lärarprofessionalism – om professionella lärare*) skriver Mats Ekholm i sin artikel ”Lärare, professionalitet och yrkeskvalitet” om professioners karaktäristika och huruvida läraryrket fyller upp till dessa kriterier. Även Barbro Strömberg skriver om läraryrket i förhållande till professionsforskning i rapporten *LÄRARYRKET – EN PROFESSION? En överblick och några funderingar i anslutning till aktuell professionsforskning*.

För att få en mer sammanhållen beskrivning av professionsteorier har ovanstående teorier, med flera, placerats mer utförliga under teoriavsnittet. Det finns en medvetenhet om att teorier inom detta område är svårplacerade, då förhållandet mellan teori och tidigare forskning ligger nära varandra.

3 Teori

Som teoretisk grund för den här undersökningen har begreppet profession och professionsteorier studerats. Detta för att kunna koppla intervjuvaren och analysen till något vetenskapligt. Genom att definiera vad profession är och hur det definieras kan slutsatser dras i analysen. Då informanterna har ombetts att svara på frågor som har med läraryrkets förändring att göra är det rimligt att jämföra deras svar med varandra men också med vad professionsforskningen säger om professioner. På detta sätt kan man se om yrkets status har förändrats från att ha varit ett yrke värt benämningen profession och den status som det medför eller om yrket aldrig haft de kriterier som professionsyrken präglas av.

3.1 Definitioner och begrepp

De begrepp som fokus lagts på är profession, auktoritet och i viss mån status och hur man definierar dessa begrepp. Det är dels intressant att läsa om vad litteraturen säger om dessa begrepp men också vad lärarna själva anser.

Begreppet profession har funnits länge och ordet härstammar från latinets ”professio” som har betydelsen uppgift, yrke eller erkännande. Professionell har betydelsen yrkesmässig (red. Selander, 1989, 12f). I äldre engelska ordböcker finns det engelska ordet ”professional” översatt till yrkessportsman, dvs. en person som utövar idrott för att tjäna pengar. I nyare engelska lexikon finns fler definitioner så som yrke med högre utbildning, yrkeskår och bekännelse. ”Professional” har översättningen fackutbildad, akademiskt utbildad, yrkesman

eller proffs. Det finns även översättningar inom det franska språket där profession betyder yrke, ställning eller stånd och begreppet ”profession liberal” som inbegriper konstnärliga yrken, fria akademiska yrken och tjänstemannayrken (red. Selander, 1989, 12f).

Definitioner och kriterier för begreppet profession

Hur definieras begreppet profession/professionell? I vardagligt tal används professionell om den som har en känsla av yrkesstolthet, tar ansvar för sina arbetsuppgifter och utför dem med effektivitet och noggrannhet samt att man följer de yrkesregler som gäller (red. Selander, 1989, 12). Forskare i sin tur har olika definitioner av begreppet profession. Staffan Selander skriver i antologin *Kampen om yrkesutövning, status och kunskap – Professionaliserings sociala grund* att forskare behandlar begreppet profession olika beroende på vilken forskningstradition och vilket perspektiv de utgår ifrån, dvs. vissa forskare har haft målet att särskilja professionsyrken från de yrken utan professionsstatus och därför satt upp kriterier på vad som kännetecknar en profession. Detta perspektiv kallas för det ”essentialistiska” perspektivet. Andra forskare har varit mer intresserade av professionaliseringsprocessen och därför fokuserat på de strategier som yrkesgrupper använder för att utestänga andra grupper. Ytterligare en grupp forskare har fokuserat på professionernas ställning i samhället, ett samhälle präglad av klass-skiktning, könsskillnader och ojämlik kontroll över produktionen (red. Selander, 1989, 15).

Två kända forskare inom det essentialistiska perspektivet är sociologerna John Greenwood och Talcott Parsons från USA. De har olika synsätt på vad som är en profession och därmed har de också olika kriterier för detta. Greenwood fokuserar på att professionsyrket präglas av systematisk teori, auktoritet, samhälleligt godkännande, klara etiska regler samt en egen kultur (Selander, 1989, 15).

Parsons har istället satt upp sina kriterier på ett annorlunda sätt. Professionsutövarna ska bemöta sina klienter känslomässigt neutralt, behandla dem lika, se till att fokus av arbetet ligger i vad som är bäst för kollektivet, bara beakta det särskilda ärendet och att yrkesgruppen har fått sin kunskap genom förvärvad kompetens är de kriterier betonas av honom (Selander, 1989, 15).

Mats Ekholm menar att yrkessociologerna har flera kriterier när de undersöker om ett yrke är professionellt laddat eller inte. Ekholm har tagit fasta på fem faktorer som man kan utgå ifrån för att undersöka om ett yrke är en profession. Det första är vilken specifik kunskapsgrund yrket har, dvs. t.ex. lärare utgår från den specifika kunskap de har om unga

människors inläring, hur man ställer pedagogiska frågor och hur man på ett bra och effektivt sätt förmedlar kunskapsstoff till unga människor (Ekholm, 1995, 7ff).

Den andra faktorn är vem som har ansvaret för utvecklingen av yrket. Det betyder att yrkesgruppen behärskar initiativen och rutinerna för att utveckla yrket. Tidigare stod lärarna själva för utvecklingen av yrket, dvs. fortbildningen, då det var upp till lärarna själva att anordna pedagogiska träffar men under 1900-talet började denna kontroll att gå från lärarna ur händerna. Under 60-talet förflyttades hela utvecklingsansvaret på arbetsgivarna, till en början staten men sedan 1989 ligger ansvaret på kommunerna (Ekholm, 1995, 7ff).

Den tredje faktorn är förekomsten av nedtecknad yrkesetik. Med detta menar Ekholm att vissa yrken som fått statusen profession har tecknat ned vilka etiska regler som man förväntas följa i sin yrkesutövning (Ekholm, 1995, 7ff).

Den fjärde faktorn är kontrollen av vem som får utöva yrket. Här är legitimation ett vanligt sätt att reglera detta på. Inom vissa professioner innebär det att utbildningen har bestämda krav uppsatta för sig, att utbildningen och examinationen kvalitetkontrolleras samt att det efter genomgången utbildning förekommer kontroller av yrkesutövarna för att se hur de lever upp till de krav som ställs (Ekholm, 1995, 7ff).

Den allra sista faktorn är graden av autonomi, dvs. huruvida yrkesutövaren får utöva yrket utan att någon lägger sig i hur. Läraryrket har en hög grad av autonomi, då det ytterst sällan är någon som ifrågasätter metoder och pedagogiska val som läraren gör i klassrummet (Ekholm, 1995, 7ff).

3.2 Semiprofessioner

I *Läraryrket – en profession* skriver Barbro Strömberg att semiprofessioner uppkom som ett resultat av den enorma utbildningsexpansionen, där allt fler yrken och högutbildade grupper utvecklades (Strömberg, 1994, 21).

Strömberg definierar semiprofessionsgrupper ”...utifrån avsaknad av något eller en brist på något, nämligen förmåga att leva upp till professionsmodellens karaktäristika och framförallt utifrån avsaknad av tillerkänd professionell status.” (Strömberg, 1994, 21). Vidare skriver Strömberg att det som särskilt skiljer professioner från icke-professioner eller semiprofessioner är ”...hur man förhåller sig till sin kunskapsbas...” (Strömberg, 1994, 21). Den professionella statusen beror också i stor utsträckning på vilket erkännande den fått från samhället, dvs. vilket värde den får i form av inkomst, auktoritet och status (Strömberg, 1994, 22). Den professionella statusen påverkas alltså av offentlighetens acceptering, dvs. om

offentligheten har givit sitt erkännande för professionen. Semiprofessioner saknar detta erkännande och därmed sin professionella status (Strömberg, 1994, 21). Strömberg skriver även att grupper inom semiprofessioner är missnöjda med graden av yrkets professionsstatus då de ofta har en lång, likvärdig och teoretisk utbildning som yrken med full professionsstatus (Strömberg, 1994, 22f).

3.3 Professionalisering

Gunnel Colnerud och Kjell Granström menar att professionalisering är den process som vissa yrkesgrupper utövar för att nå professionell status (Colnerud & Granström, 1993, 23). Selander skriver även om professionaliseringen som en process där yrkesgrupper med professionsstatus strävar efter att hålla yrkesgruppen intakt, dvs. de använder sig av strategier för att monopolisera yrket (red. Selander, 1989, 16f).

Colnerud & Granström skriver att det finns tre olika professionaliseringsstrategier; autonomisering, förvetenskapligande av yrket samt stängningsstrategier (Colnerud & Granström, 1993, 26).

Med autonomisering menar Colnerud & Granström att "...en yrkesgrupp lyckats avgränsa ett kompetensområde och sina egna arbetsvillkor i så hög grad att klienter och andra intressenter får acceptera och i vissa fall anpassa sig till dessa villkor." (Colnerud & Granström, 1993, 24). De gör bland annat en jämförelse mellan arkitekter och psykologer. Där arkitekter styrs av regler, normer och föreskrifter medan psykologer knappt har någon sådan styrning alls (Colnerud & Granström, 1993, 23).

Förvetenskapligande av yrken, skriver Colnerud & Granström, är ett sätt för yrkesgruppen att sträva efter en vetenskaplig bas för yrkesutövandet. Ett exempel på detta kan vara att lärarutbildningen numera ligger inom högskolan och inte som tidigare inom olika små- och folkskoleseminarier (Colnerud & Granström, 1993, 24f). Selander menar, även han, att yrken i allt högre grad har en strävan efter att vila på en vetenskaplig grund och där de "...strävar efter att själva producera den kunskap som rör deras yrkesutövning" (red. Selander, 1989, 113).

Selander och Strömberg skriver båda om den weberianska idén om social stängning. Selander skriver "...vilket bildligt talat betyder att sätta upp staket kring något eller att inhägnat något..." (red. Selander, 1989, 16). Strömberg i sin tur skriver att "Termen stängning används för att beskriva olika yrkesgruppers monopolisering av möjligheter – genom att utesluta andra grupper." (Strömberg, 1994, 24). Strömberg citerar Selander då hon säger att

social stängning syftar på en process för att maximera sina tillgångar genom att utesluta andra grupper (Strömberg, 1994, 24). Colnerud & Granström menar att en yrkesgrupp lyckats med social stängning om de får staten att utfärda en legitimation för dess yrke (Colnerud & Granström, 1993, 26).

3.4 Auktoritet

Auktoritet härstammar från det latinska ordet *aucto'ritas* och kan översättas med orden myndighet, makt eller inflytande. Auktoritet kan även vara någon med legitim makt, dvs. att en person, grupp eller institution har makt över en annan och denne tycker att det är berättigat. (http://www.ne.se.till.biblextern.sh.se/jsp/search/article.jsp?i_art_id=120578&i_word=auktoritet, 2008-01-16). Svante Beckman är inne på samma spår då han menar att auktoritet kan definieras som ”en regel eller regelkälla, t.ex. en person har... auktoritet om dess instruktioner frivilligt följs.” (Beckman, 1989, 72). Beckman menar att man kan dela upp begreppet auktoritet i två dimensioner. Den ena dimensionen är den skillnad som finns mellan formaliserad och icke-formaliserad auktoritet dvs. personer som i kraft av sin formella roll, t.ex. ämbetsman, har en formaliserad auktoritet medan personer med icke-formaliserad auktoritet har det genom kraft av sin person. Den andra är den skillnad som finns mellan auktoritet som är baserad på statuskriterier och instrumentella kriterier dvs. som har fått sin auktoritet genom sin sociala status t.ex. som kung eller förälder och där instrumentell auktoritet vilar på personers prestation eller tilltrodda prestation, så som i kraft av handläggare eller expert. Genom dessa dimensioner har Beckman urskiljt åtta stycken huvudtyper av auktoritet (Beckman, 1989, 72ff). I detta arbete tas de auktoritetstyper som är relevanta för läraryrket upp.

Professionell auktoritet

Den professionella auktoriteten är i stor utsträckning grundad på prestation men är också bunden till ditt yrke, dvs. den är både formell och icke-formell (Beckman, 1989, 75). I lärarens fall innebär detta att läraren fått formell professionell auktoritet genom sin anställning på institutionen skolan och andra sidan icke-formell professionell auktoritet via sin personliga kunskap och kompetens som denne förvärvat genom utbildning.

Byråkratisk auktoritet

Byråkratisk auktoritet förekommer inom de flesta offentliga och enskilda organisationerna. Över- och underordningsförhållanden regleras genom t.ex. anställningskontrakt, inom ramen för målbeskrivningar och genom förvaltningens och de enskilda tjänstemännens uppgifter. I lärares fall är de överställda gentemot eleverna medan de är underställda mot rektor, kommun och skollag. ”I kraft av detta utövar de inom organisationerna byråkratisk auktoritet ”nedåt” och är underkastade sådan auktoritet ”uppåt”.”(Beckman, 1989, 76).

Frändskapsauktoritet

Grunden för frändskapsauktoritet är medlemmarnas förtroende för personer som framträder som personifikationer av den delade identiteten och uttrycker den genom sin person. Denna typ av auktoritet utövas inom grupper med delade kollektiva identiteter så som samfund, föreningar, rörelser men också inom samma yrke (Beckman, 1989, 79).

Karisma

Karisma är en auktoritet som baseras på personlighet, dvs. personligheter så som charm, utstrålning eller kraftfullhet. Beckman menar att denna auktoritet behöver t.ex. lärare för att kompensera för den byråkratiska auktoriteten som kan leda till bristande trovärdighet hos eleverna. I det här fallet symboliseras den byråkratiska auktoriteten av skolplikten som tvingar eleverna att lyssna och lyda läraren medan karisman charmar eleverna till att själva vilja vara i skolan och lyssna på läraren (Beckman, 1989, 85).

3.5 Användning av teorier

Teorierna om professioner, semiprofessioner och professionalisering kommer att användas för att analysera svaren från intervjuerna och besvara hypoteserna. De kommer att användas för att ta reda på om läraryrket är en profession för att kunna mäta yrkets status.

4 Undersökningen

4.1 Bakgrund

I det här stycket kommer en kortfattad presentation till Sveriges skolsystem, de representerade orterna och skolorna.

Skolsystemet

Sveriges riksdag beslutade 1842 att införa en så kallad folkskola i Sverige. Det skulle vara en grundläggande utbildning under fyra år. Antal år blev sedan allt fler. Under läsåret 1949/1950 genomfördes ett projekt bland ett antal skolor i Sverige. Projektet gick ut på att pröva ett nytt skolsystem som kallades för enhetsskolan. I enhetsskolan fanns det tre stadier, lågstadiet med åk 1-3 (tidigare småskolan), mellanstadiet med åk 4-6 (tidigare folkskolan) och högstadiet med åk 7-9 (tidigare realskolan). I maj 1950 bestämde Sveriges riksdag att alla Sveriges skolor skulle införa enhetsskolan och 1962 bytte enhetsskolan namn till grundskolan (http://sv.wikipedia.org/wiki/Utbildning_i_Sverige, 2007-11-29).

Södertälje

Södertälje ligger i Södermanland och tillhör Stockholms län. Staden har ca. 83 000 invånare på en yta av 526 km². Under början av 1900-talet grundades ett antal stora fabriker i Södertälje, bl.a. Astra (1913), Vabis (1891) och Tobaksmonopolet (1915). I och med denna industrialisering har befolkningen stadigt ökat. Under högkonjunkturen på 1960-talet ökade industrierna sin tillverkning vilket resulterade i att det saknades arbetskraft och då ökade befolkningen ytterligare genom arbetskraftsinvandring. De som invandrade kom främst från Finland men också från Grekland och Jugoslavien. Under 1970-talet började Södertälje ta emot invandrare. Det var främst assyrier/syrianer som invandrade men idag består Södertälje av fler nationaliteter (http://sv.wikipedia.org/wiki/S%C3%B6dert%C3%A4lje#Fr.C3.A5n_1945_till_idag 2007-11-27).

I Södertälje finns det 17 kommunala grundskolor (http://www.sodertalje.se/templates/CompareSelection_2809.aspx 2007-11-27) och 9 friskolor (http://www.sodertalje.se/templates/Page_3383.aspx 2007-11-27).

Brunnsängsskolan

Brunnsängsskolan ligger i kommunalsområdet Brunnsäng i Södertälje. Skolan är en F-9 skola och skolan har över 1000 elever. På skolan arbetar man i arbetslag, F-3, 4-6 och 7-9. Skolans vision är att ge eleverna en så bra kunskap och kompetens som möjligt för en lyckad framtid och har därför elevens positiva utveckling i centrum. Skolan har även lagt fokus på naturvetenskap som genomsyrar hela verksamheten, från förskoleklasserna till år 9

(http://www.sodertalje.se/templates/EducationInfo_2657.aspx 2007-12-05).

Hölö

Hölö är en liten ort som ligger ca 3 mil söder om Södertälje. Till en början var Hölö en egen kommun men 1971 beslutades att den skulle ingå i Södertälje kommun. Då kommundelen Hölö ligger nära Södertälje har orten ett mycket litet utbud av service. Det finns dock en pizzeria, en liten matbutik och Hölöskolan med en anslutande liten idrottsplats. I området kring Hölö tätort bor ca 1000 personer och de allra flesta bor i villa.

(http://www.sodertalje.se/templates/Page_1136.aspx, <http://sv.wikipedia.org/wiki/H%C3%B6l%C3%B6> 2007-12-07).

Hölöskolan

Hölöskolan ligger i kommunalsområdet Hölö/Mörkö. Skolan är en F-9 skola med skolbarnomsorg för barn mellan 6-9 år och fritidsklubb för barn mellan 10-12 samt två undervisningsgrupper för barn med koncentrationssvårigheter. På skolan går 455 elever och största delen av organisationen är åldersindelad. Hölöskolans vision är att skolan ska vara en attraktiv plats för alla elever. Skolans värdegrund vilar på begreppen respekt, omtanke och arbetsglädje. Skolans profil genomsyras av naturvetenskap, miljömedvetenhet och hembygds kunskap och från år 1-7 arbetar alla klasser med NTA (Natur och Teknik för Alla)

(http://www.sodertalje.se/templates/EducationInfo_2774.aspx 2007-12-05).

4.2 Redovisning av intervjusvar

I den här undersökningen har åtta stycken lärare valt att ställa upp som informanter. Här är en kort presentation av var och en. Då det förekom önskemål om anonymitet har alla informanter fått fingerade namn.

Martin är mellanstadielärare på Hölöskolan. Han har arbetat som lärare i 38 år. Han gick ut lärarhögskolan i Linköping 1968 och började arbeta på Hölöskolan 1970. Där har han blivit kvar och trivs fortfarande lika bra i sin yrkesroll.

Maggan är pensionerad lärare sedan denna höst (2007). Hon tog examen från lärarseminariet i Kalmar 1964 och utbildade sig till en början till småskolelärare. Under sin långa karriär har hon vidareutbildat sig till både speciallärare och talpedagog och arbetat med elever från mellanstadiet. De senare åren under sin karriär arbetade hon på Hölöskolan. Hon arbetade som lärare i 42 år.

Marit är pensionerad lärare sedan hösten 2005. Hon började arbeta som lärare 1965 efter genomgången utbildning vid lärarseminariet. Hon har under hela sin yrkeskarriär arbetat i skolor som varit belägna på landsbygden och har hunnit arbeta som mellanstadielärare och speciallärare i mindre grupper på högstadiet. Hon arbetade sina sista år innan pension på Hölöskolan.

Maja har arbetat som lärare i 35 år. Hon tog lärarexamen 1969 och under sin karriär har hon hunnit arbeta som mellanstadielärare, högstadielärare och speciallärare. De senaste åtta åren har hon arbetat på Hölöskolan som mellanstadielärare.

Melker tog lärarexamen 1972 och har under hela sitt arbetsliv arbetat inom Södertälje kommun. Han har arbetat som mellanstadielärare fram till denna hösttermin då han tagit en tjänst som biträdande rektor på Brunnsängsskolan.

Marie är pensionerad lärare sedan några år men arbetade som mellanstadielärare i 42 år. Många av de åren på Brunnsängsskolan.

Malin arbetar som mellanstadielärare på Brunnsängsskolan. Hon har arbetat som lärare i 31 år och tog sin lärarexamen 1976. Hon har under sin karriär arbetat mest som klasslärare men under de sista sex åren har hon arbetat med olika klasser och i mindre grupper.

Maria är pensionerad lärare sedan två år. Hennes karriär började 1963 då hon slutade sin fyraåriga utbildning vid lärarseminariet och sedan dess har hon arbetat både som klasslärare och som speciallärare i mindre grupper för barn med svårigheter i t.ex. matematik.

4.3 Intervjusvar från lärarna

Den första frågan som ställts till informanterna har varit **(1) Hur ser du på yrket lärare nu jämfört med för 30 år sedan? (Med tanke på arbetsuppgifter, yrkeskåren, yrkeskoder, yrkes stolthet och status.) Hur har utvecklingen sett ut?** Här har svaren varit relativt samtydiga. Vad gäller arbetsuppgifterna anser endast en av de intervjuade lärarna att det inte har förändrats nämnvärt under 30 år. Informanten menar att det fortfarande går ut på att planera lektioner och att undervisa. De andra sju informanterna tycker dock att arbetet har blivit mer socialt inriktat. De menar att elever idag mår mycket dåligt och läraren får ofta agera ställföreträdande förälder, kurator och ordningsman istället för att koncentrera sig på att undervisa. Det framkommer också att lärarna tycker att det är mer administrativt arbete nu. Lärarens uppgift är förutom att undervisa, att beställa böcker och pennor och att flytta bänkar och möbler. ”Pappersarbetet går ut över undervisningen” (Maria, 2007-12-08). Detta gjordes tidigare av tillsynsläraren och vaktmästaren. Även arbetet med att bedöma elevernas kunskaper har förändrats. Tidigare satte lärarna betyg på eleverna redan i årskurs tre, idag har varje elev en individuell studieplan med individuella mål och åtgärdsprogram. Detta menar de intervjuade lärarna är mer slitsamt då det innebär mer för- och efterarbete än vad betygssystemet gjorde. Fördelen med detta system är dock att läraren får en bättre och närmare kännedom om eleverna och deras personliga utveckling.

Lärarnas arbetstid har också den förändrats. Tidigare hade läraren själv rätten att bestämma var arbetstiden skulle förläggas. Detta innebar att många lärare gick hem och arbetade på sin kammare. Idag har lärarna istället fått arbetsplatsförlagd arbetstid. Detta innebär att läraren måste vara på plats i skolan under sin arbetstid. Några av de intervjuade lärarna tyckte inte att detta var bra då de menade att det blev för mycket gemensam arbetstid med arbetslaget istället för personlig arbetstid. Det var också ett problem med detta då en av de intervjuade lärarna menade att det inte fanns arbetsplatser till alla lärarna, dvs. det fanns inte skrivbord och stolar till alla vilket innebar att några fick sitta i sofforna i personalrummet. Å andra sidan fanns det lärare i undersökningen som menade att det var en fördel med arbetsplatsförlagd arbetstid. Detta då det tidigare kunde förkomma att konferenser drog ut på tiden medan det nu går att anpassa konferenstiden så att man alltid slutar när arbetstiden är slut.

Vad gäller yrkeskårens förändring hade de intervjuade lärarna svårt att se någon förändring. Två av de intervjuade lärarna från landet menade att det inte fanns någon skillnad nu jämfört med för 30 år sedan. Vad som kom upp under de flesta intervjuerna var dock

obehöriga lärares inträde i kåren. Att yrkeskåren inte längre består av endast utbildad och behörig personal ansåg alla informanterna vara ett problem. Det kom även fram att spridningen av lärarnas ålder inte är så stor. En av informanterna tyckte att det fanns för få unga lärare ute i skolorna. En annan tyckte att det var medelålders, dvs. 35-45 som fattades mest.

På frågan om yrkeskodernas förändring hade informanterna svårt att svara. Jag fick ofta förklara vad jag menade med yrkeskoder och då gick det bättre. Informanterna har svarat att koderna har förändrats då obehöriga lärare kommit in i lärarkåren. Detta har inneburit att ”språket” har förändrats och förenklats för att de obehöriga lärarna ska förstå. Informanterna tog också upp saker som regler och telefontider. En av de intervjuade lärarna menade på att det känns som att lärare idag är ”var mans egendom” (Maja, 2007-12-06). Med detta menade informanten att lärare idag är en officiell person som förväntas vara trevlig och social i möten med elevers föräldrar t.ex. i matbutiken. Även tidigare elevers föräldrar förväntar sig att läraren ska stanna upp och prata. Hon menade också att läraren förväntas vara tillgänglig dygnet runt, dvs. föräldrar och elever ringer hem till läraren efter arbetstid. Detta upplevdes som ett problem.

På frågan om huruvida de intervjuade lärarna kände yrkesstolthet och hur läraryrkets status förändrats kom det fram att de två går ihop i varandra. Lärarna uppfattar det som att skolan och lärarna var mer respekterade förr och att föräldrarna hade inställningen ”Ni går dit för att lära er” (Martin, 2007-11-19). Nu upplever lärarna att det blir mer diskussioner med både elever och föräldrar om den pedagogiska verksamheten vilket har bidragit till att lärarnas yrkesstolthet har blivit tilltufsad. Lärarna menade också att hög status i samhället inte kommer automatiskt genom yrket nu på samma sätt som det kanske gjorde förr. Många av informanterna benämnde ”läraren, prästen och klockaren” som de som hade högst status i samhället förr. Idag handlar det mer om att du måste förtjäna din status och arbeta för att hålla den vid liv. Informanterna var dock överens om att statusen också påverkas av vilken lön man har och vilken respekt yrket visas i samhället.

För att få en uppfattning om vad lärarna hade för förväntningar på läraryrket när de avslutade sina studier vid lärarseminariet/läraryrket ställdes frågan **(2) Vad hade du för förväntningar på läraryrket när du läste på lärarprogrammet? Blev det som du hade tänkt dig?** På denna fråga har alla intervjuade lärare svarat att de såg fram emot att få komma ut och arbeta med barn, lägga upp sina lektioner och undervisa. Om det blev som de intervjuade lärarna hade tänkt sig är svårt att utläsa från svaren. Det framkommer från en av de intervjuade lärarna att han upplever det som svårare att fånga elevernas intresse nu än förr.

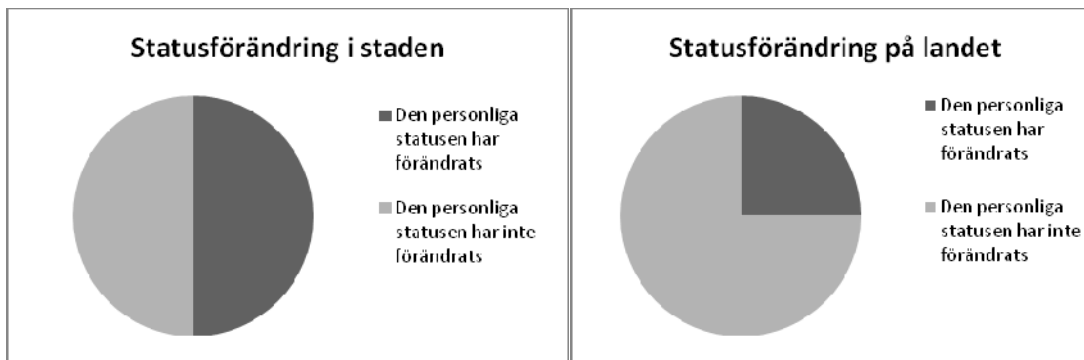
Han anser att det är fler av eleverna, idag, som varit på lika många eller fler ställen i världen än vad han själv har varit samt att de allra flesta har tillgång till dator, internet, tv, video- eller dvd-spelare och annan elektronisk utrustning nu jämfört med förr (Melker, 2007-12-06).

(3) Hur tycker du att din status som lärare har förändrats under dina år inom yrket?

För att tydliggöra hur lärarna har svarat på denna fråga har två diagram ställts upp.

D.1 Avser svaren på fråga 3

D.2 Avser svaren på fråga 3

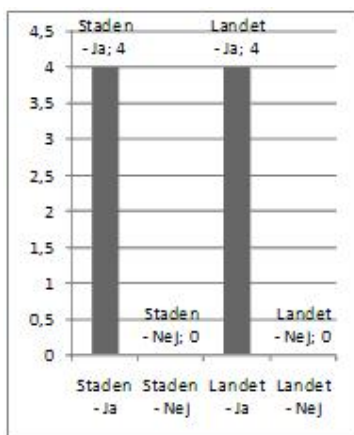

Dessa diagram visar stor skillnad mellan staden och landet men det är bara åtta lärare som intervjuats. Alltså är det bara två av lärarna från staden som tycker att deras personliga status har förändrats medan två tycker att den förändrats. Således är det tre lärare på landet som inte tycker att deras personliga status förändrats medan en lärare tycker att den har det. Alla åtta intervjuade lärare tyckte dock att den totala, generella statusen hade förändrats för läraryrket. På frågan (4+5) **varför lärarna trodde att denna förändring skett och på vilket sätt den skett** är ett av de självklara svaren att den långsamma löneutvecklingen varit bidragande orsak till att läraryrket fått lägre status. Det har även kommit fram att obehöriga lärare i verksamheten har sänkt yrkets sociala status och anseende. Den totala samhällsförändringen, jantelagen, och en rörig lärarutbildning har också angivits som orsaker till den förändrade statusen. Att ansvaret över skolan flyttades över från staten till kommunerna har också kommit på tal då några av informanterna menar att det under kommunaliseringen började anställas obehöriga lärare samt att förutsättningarna för skolorna ändrades då olika kommuner hade olika ekonomiska resurser att röra sig med. Några av informanterna tyckte även att lärarna själva är lite "bleka" och "...måste våga stå på sig mer och tala om för omvärlden att deras arbete är det viktigaste som finns" (Martin, 2007-11-19).

(6) Vad tänker du om kopplingen mellan utbildning och social status?

På den här frågan har samtliga informanter svarat att det finns en koppling. Dock har några av informanterna menat att statusen sitter i personligheten och inte i vilken utbildning eller vilket yrke du har. En av de intervjuade lärarna menade att föräldrar idag inte prioriterar skolan och utbildning. Han tog som exempel föräldrar som begär 2-3 veckors ledighet mitt under terminen fast eleven ifråga kanske är den elev som behöver vara i skolan mest av alla (Melker, 2007-12-06).

(7) Det finns allt fler obehöriga lärare i skolan. Tror du att det kan påverka behöriga lärares status? På vilket sätt? Som tabellen nedan visar tror samtliga av de intervjuade

lärarna att behöriga lärares status påverkas av obehöriga lärares inträde i verksamheten. Detta beror, enligt lärarna själva, på att de obehöriga lärarna inte har någon utbildning, i bästa fall har de gått ut gymnasiet. Obehöriga lärare har inte samma förkunskaper som behöriga lärare har då dessa har gått mellan 3-5 år på en utbildning för att just få särskild utbildning för läraryrket, dvs. pedagogik, didaktik och praktik.

D.3 Avser svaren på fråga 7

Genom att anställa obehöriga lärare, menar informanterna, att man visar att utbildningen som de behöriga lärarna har är överflödigt och onödig.

(8) Hur ser du på begreppet auktoritet/auktoritär?

Samtliga informanter har svarat att det är stor skillnad mellan att vara en auktoritet och att vara en auktoritär. Att vara auktoritär innebar för samtliga lärare att vara den som bestämmer och som utnyttjar sin position för att uppnå egna intressen. En auktoritet, däremot, ansågs vara en arbetsledare som för arbetet i klassrummet framåt, den person i klassrummet som skapar trygghet och som eleverna litar på. En av de intervjuade lärarna menade att man ibland måste vara en auktoritär i klassrummet för att skapa ordning (Melker, 2007-12-06) medan en

annan menade att det inte går att vara en auktoritär lärare i dagens skola då både elever och föräldrar ifrågasätter lärarens val av arbetssätt (Maja, 2007-12-06).

Påbyggnadsfrågor

- **1. Tror du att eleverna och deras kunskapsinhämtning påverkas av lärarnas status?**

Denna fråga har ställts till informanterna dock har inga användbara svar framkommit. Frågan återkommer i slutet, under vidare forskning, då frågan visade sig vara större och mer komplicerad att besvara än vad tanken var när den skrevs ned.

- **2. Hur kan lärarkåren förändra sin status? Vad kan samhället göra för att hjälpa lärarkåren att förändra sin status?**

När denna fråga ställts till informanterna har det kommit upp många svar som handlar om att utestänga obehöriga lärare från verksamheten. Rektor ska inte kunna anställa obehöriga lärare termin efter termin, obehöriga lärare ska inte ha samma rättigheter och löner som behöriga lärare och de anser att det ska bli svårare att komma in på lärarutbildningen och att lärarutbildningen måste anpassas till den skola vi har idag. Blivande lärare ska utbildas för att kunna arbeta i klasserna 4-6 med kunskap i alla ämnen och den pedagogik som är ämnad för elever i den åldersgruppen. Det kom också fram att kunskap måste bli det centrala i skolan igen och att lärarna själva sätter upp tydliga ramar vad gäller t.ex. lärarnas tillgänglighet. Lönen måste höjas rejält och några av informanterna tycker även att läraryrket ska legitimeras. Samhället och föräldrarna måste börja lita på att lärarna kan sitt yrke och att de är experter på att undervisa eleverna till ett livslångt lärande. Läraryrket måste bli ett attraktivt yrke igen helt enkelt.

5 Analys

5.1 Analys av resultat samt koppling till professionsforskning

För att besvara hypoteserna och analysera intervju svaren har teorier om professioner, semiprofessioner och professionalisering använts. Läraryrket tycktes till en början förelikna en profession men då arbetet fortskred visades att det lämpligare bör kallas en

semiprofession. Professionaliseringsteorierna har använts omvänt för att ta reda på om det är en semiprofession.

5.2 Hypotesanalys

Här kommer de tre uppställda hypoteserna användas för att analysera intervjuvaren utifrån teorierna uppställda i teoriavsnittet.

H1 Läraryrket har tappat sin professionella status.

För att analysera den här hypotesen används Ekholms teori om professionskriterier, semiprofessionsteori samt teorier om professionalisering applicerade på intervjuvaren.

Strömberg skriver om social stängning som en process för att maximera en yrkesgrupps tillgångar genom att utesluta andra grupper (Strömberg, 1994, 24). Då **påbyggnadsfråga två** har ställts till informanterna har dessa svarat att rektor inte ska kunna anställa obehöriga lärare termin efter termin och att obehöriga lärare inte ska ha samma rättigheter och löner som behöriga lärare. Detta kan tolkas som en önskan från lärarnas sida att anamma social stängning inom läraryrket. På så sätt kan läraryrket hållas intakt från obehöriga lärare och yrkesgruppen får en chans att växa sig starkare och större med yrkesutövare som har kompetens för yrket.

Informanterna har också uttryckt kritik mot lärarutbildningen, som det i nuläget inte är lärarna själva som styr över. Lärarna anser att det ska bli svårare att komma in på lärarutbildningen och att lärarutbildningen måste anpassas till den skola vi har idag, dvs. blivande lärare ska utbildas för att kunna arbeta i klasserna 4-6 med kunskap i alla ämnen och den pedagogik som är ämnad för elever i den åldersgruppen. Då lärarna tydligt uttrycker önskemål om utbildningen kan detta tolkas utifrån det Selander och Colnerud & Granström skriver om förvetenskapligande av yrket vilket innebär att yrkesgruppen "...strävar efter att själva producera den kunskap som rör deras yrkesutövning" (red. Selander, 1989, 113).

Ekholm skriver att lärare har en hög grad av autonomi då det inte finns någon i klassrummet som ifrågasätter de val och metoder som läraren gör i klassrummet. Lärarna svarar dock både i fråga **1** och **påbyggnadsfråga 2** att lärarnas kunskaper i det pedagogiska arbetet är ifrågasatt av samhället och framförallt av föräldrarna. Lärarna upplever idag att det blir mer diskussioner om den pedagogiska verksamheten än vad det tidigare varit. Lärarna menar även att samhället och föräldrarna måste börja lita på att lärarna kan sitt yrke och att de är experter på att undervisa eleverna till ett livslångt lärande. Om man applicerar det

Colnerud & Granström skriver om autonomisering, dvs. ”...en yrkesgrupp lyckats avgränsa ett kompetensområde och sina egna arbetsvillkor i så hög grad att klienter och andra intressenter får acceptera och i vissa fall anpassa sig till dessa villkor.” (Colnerud & Granström, 1993, 24) på informanternas svar kan man se att lärarna själva anser att de har en låg grad av autonomi.

Då professionaliseringsprocessen tycks nödvändig kan det tolkas som att läraryrket idag inte längre är en profession utan har avprofessionaliserats och istället blivit en semiprofession. Då lärarna har uttryckt klagomål på utbildningen, inte anser att deras yrkeskunskaper respekteras av samhället och att en önskan om social stängning kan skönjas kan en jämförelse mellan lärarnas svar och hur Barbro Strömberg skriver om semiprofessioner uppfattas som ett rop efter att bli erkända en professionsstatus som de i nuläget inte har. Strömberg menar att semiprofessioner är de grupper som saknar eller har brist på de karaktäristiska som karaktäriserar en profession (Strömberg, 1994, 21). Vidare skriver hon också att grupper inom semiprofessioner är missnöjda med graden av yrkets professionsstatus då de ofta har en lång, likvärdig och teoretisk utbildning som yrken med full professionsstatus (Strömberg, 1994, 22f). Lärarutbildningen är idag en lång utbildning, många läser närmare 5 år och åtminstone en av de intervjuade lärarna har uttryckt att hon tycker att lika lång utbildning ska generera i lika lön. Strömberg skriver också att den professionella statusen påverkas av offentlighetens accepterande, dvs. om offentligheten har givit sitt erkännande för professionen eller inte (Strömberg, 1994, 21). Läraryrket tycks lida av en brist när de kommer till de karaktäristiska särdragen för profession men också det så viktiga offentliga erkännandet.

Med ovanstående skrivet kan H1 bekräftas. Läraryrket har tappat sin professionsstatus.

H2 Lärarna anser att läraryrkets samhälleliga status har förändrats.

Då fråga 3 ställdes till informanterna kom svar som att status är beroende av personlighet och att de inte alls upplever att deras personliga status har förändrats, dock ansåg några informanter att deras personliga status minskat. Det som alla informanter höll med om var dock att läraryrkets samhälleliga status har förändrats. Anledningen till att informanterna gör skillnad mellan den personliga statusen och den generella statusen för hela yrket kan bero på att de ser auktoriteten som en del av statusen. På fråga 8 har samtliga lärare svarat att ha auktoritet sitter i din personlighet, dvs. det som Beckman skriver om som karisma. Ingen av de intervjuade lärarna har angivit den byråkratiska formen av auktoritet eller den

professionella. Några av orsakerna som lärarna anger till att den samhälleliga statusen för yrket har ändrats är den långsamma löneutvecklingen, obehöriga lärare i verksamheten och en rörig lärarutbildning. Ekholm menar att yrken med hög professionsstatus har kontroll över vilka som får arbeta inom yrket. Han menar att dessa yrken reglerar detta genom legitimation som ett bevis på genomförd utbildning. Det förekommer också att yrkesutövarna efter genomgången utbildning blir kvalitetskontrollerade för att se hur de lever upp till de krav som ställs. I de fall där kraven inte efterlevs dras legitimationen tillbaka (Ekholm, 1995, 7ff). Då läraryrket saknar denna kontroll och legitimering har obehörig personal kunnat släppas in i verksamheten.

Lärarna upplever också att det blev en försämring för dem när de blev anställda av kommunen istället för staten. Detta innebar bl.a. att kommunerna fick olika ekonomiska förutsättningar att lägga på skolan och lärarnas lön samt att lärarna förlorade de förmåner som de hade som statligt anställda, t.ex. fri läkarvård och fria mediciner. Strömberg skriver att den professionella statusen i stor utsträckning beror på vilket erkännande den fått från samhället, dvs. vilket värde den får i form av inkomst, auktoritet och status (Strömberg, 1994, 22). Då lärarna uppenbarligen har blivit fråntagna tidigare privilegier och inte heller haft en stadig löneutveckling så kan detta tolkas som att läraryrket har låg samhällelig status.

Med grund från svaret på H1 och ovanstående svar kan H2 bekräftas. Lärarna har uttryckt tydliga åsikter om att deras samhälleliga status har förändrats.

H3 *Det är i H1 och H2 skillnad i uppfattning mellan lärare i staden och lärare på landsbygden.*

I diagrammen **D.1** och **D.2** visades att det fanns en skillnad mellan vad lärarna i staden jämfört med lärarna på landet uppfattade om den personliga statusförändringen. Orsakerna till den upplevda statusförändringen var de samma i staden och på landet. Detta visar sig i både fråga **4**, **5** och **7**. Då det är endast skillnaden i diagrammen **D.1** och **D.2** som framkommit i undersökningen kan hypotesen varken bekräftas eller förkastas.

Då undersökningen är begränsad kan skillnad inte uteslutas helt. Hypotes 3 kan därför varken bekräftas eller förkastas.

5.3 Resultat

Sammanfattande analys

Har läraryrkets status förändrats under 30 år?

Som analysen av **H1** visar har läraryrket tappat sin professionsstatus och istället blivit en semiprofession. Lärarna upplever en förändring av yrket på ett visst antal punkter t.ex. låg löneutveckling, frångående av privilegier, lägre grad av autonomi samt obehörig personal i verksamheten. Om denna förändring inte skett hade läraryrket kanske kunnat klassas som en profession. Strömberg menar att när ett yrke saknar förmåga att leva upp till någon eller något av professionsmodellens karaktäristika och framförallt saknar tillerkänd professionell status klassificeras yrket inte längre som en profession utan som en semiprofession. (Strömberg, 1994, 21). Detta innebär att samhället inte längre ser upp till läraryrket på samma sätt som förr.

Är det skillnad på statusen för lärare om man jämför stad och land?

Som analysen i **H3** visar kan inte den här frågan varken bekräftas eller förkastas. I den här undersökningen har det inte under intervjuerna med lärarna kommit fram skilda uppfattningar vad gäller lärarnas upplevda status och orsakerna till att statusen upplevs som förändrad.

Varför och hur denna förändring har skett?

Varför förändringen har skett har inte framkommit av lärarnas svar, därför kan denna fråga inte besvaras. Hur förändringen har skett framkommer dock i analysen av **H1** och **H2** som tydligt visar att läraryrket gradvis tappat sin professionsstatus genom t.ex. låg löneutveckling, frångående av privilegier, lägre grad av autonomi samt obehörig personal i verksamheten.

Sammanfattningsvis har undersökningen visat att läraryrkets status har förändrats. Även om inte alla av de intervjuade lärarna ansåg att deras personliga status har förändrats så visar ändå analysen att informanterna upplever att den generella statusen för yrket har förändrats.

6 Avslutning

6.1 Resultatdiskussion

Resultatet av undersökningen har både varit överraskande men även varit det förväntade. Den låga löneutvecklingen var en vetskap jag redan hade. Det som dock överraskade mig var lärarnas uppfattning om föräldrarnas många åsikter om lärarnas pedagogiska arbete i klassrummet. Informanterna har berättat om en större förändring vad gäller föräldrarnas agerande gentemot lärarna än vad jag förväntat. På dessa 30 år, som informanterna minst har arbetat, har föräldrarnas agerande gått från att de neg och rådfrågade lärarna om andra sakfrågor än om det som rörde skolan till att föräldrarna istället anser sig ha rätt att ifrågasätta lärarnas expertkunskaper inom sitt yrkesområde. Detta uppfattar jag som en av de viktigaste anledningarna till läraryrkets förändrade status.

Att undersökningen visar att det inte är större skillnad mellan informanternas uppfattning om status i staden respektive på landet var förvånande för mig. För det första var det oväntat att se att tre informanter från landet och två från staden uppfattade att deras egen, personliga status inte förändrats, för det andra att alla informanterna uppfattade läraryrkets totala status som förändrad. Det som också överraskade mig var att orsakerna till statusförändringen var de samma för informanterna både i staden och på landet. Jag hade väntat mig att orsakerna skulle likna varandra men inte vara exakt de samma.

6.2 Avslutning

Att göra den här undersökningen har varit oerhört intressant och spännande för mig. Jag känner stor tacksamhet för den tid som informanterna har valt att ge mig och det har varit mycket intressant och givande att träffa dessa intressanta och kunniga kolleger. Dessa möten har styrkt mig i min roll som blivande lärare men också öppnat upp för ett intresse att förändra läraryrkets status i samhället.

Vad gäller forskningsprocessen blev intervjuerna för fria. Med detta menar jag inte att det var negativt med intervjuer i samtalsform utan att jag kunde styrt intervjufrågornas ordning på ett bättre sätt. Detta för att underlätta arbetet med att föra över de inspelade intervjuerna till transkription. Jag antecknade heller inte under intervjuerna i tron att det inspelade materialet skulle vara tillräckligt men vid arbetet med att skriva ut intervjuerna hade anteckningar underlättat arbetet väsentligt.

Det skulle även vara intressant att utveckla studien till att gälla fler skolor i både Södertälje kommun men också i resten av landet. Detta skulle kunna ske med hjälp av enkäter men behållningen med djupintervjuer skulle då gå förlorad.

Den inre validiteten kan diskuteras på två punkter. Dels att samtliga lärare är anställda inom samma kommun. Detta kan betyda att statusförändringen som lärarna beskriver inte handlar om yrket utan om den låga löneutvecklingen hos den specifika arbetsgivaren. Dels är informanterna i samma ålder. Vilket skulle kunna betyda att statusförändringen istället handlar om stigande ålder.

Då studien är koncentrerad till att beröra två skolor i Södertälje kommun är den yttre validiteten diskutabel. Jag tror att genomförandet av samma undersökning nationellt skulle ge samma resultat vad gäller läraryrkets förändrade status och även orsakerna till den. Jag ser det dock som mindre troligt att undersökningen i ett jämförande perspektiv på land/stad skulle ge samma resultat, vilket innebär att den yttre validiteten är låg på det området.

6.3 Vidare forskning

Vidare forskning inom samma undersökningsområde skulle kunna vara att göra liknande, jämförande studier i hela landet. T.ex. storstad/land i norra, mellan och södra Sverige för att få ett mer rikstäckande resultat. Det skulle också kunna vara intressant att undersöka hur samhället uppfattar läraryrket för att få ett annat perspektiv.

Påbyggnadsfråga 1 (Tror du att eleverna och deras kunskapsinhämtning påverkas av lärarnas status?) gav inte det förväntade svaren och kunde därför inte användas i undersökning. En anledning till att jag inte fått de svar jag förväntat på denna fråga är att frågan inte ställts på rätt sätt samt att frågan är för odefinierad och för stor i omfång. Det skulle dock vara intressant att göra en särskild undersökning med detta som forskningsfråga.

Källförteckning

Internet

Uppslagsverket Nationalencyklopedin www.ne.se

Uppslagsverket Wikipedia www.wikipedia.se

Södertäljekommuns hemsida www.sodertalje.se

Informanter

Martin 2008-11-19

Melker 2008-12-06

Maggan 2008-11-19

Marie 2008-12-04

Marit 2008-11-26

Malin 2008-12-07

Maja 2008-12-06

Maria 2008-12-08

Tryckta källor

Beckman, Svante (1989): "Professionerna och kampen om auktoritet". I Staffan Selander (red.), *Kampen om yrkesövning, status och kunskap. Professionaliseringens sociala grund*. Upplaga 1. Lund: Studentlitteratur.

Colnerud, Gunnel & Granström, Kjell (1993): *Respekt för lärare. Om lärares professionella verktyg – yrkesspråk och yrkesetik*. Stockholm: HLS Förlag.

Ekholm, Mats (1995): "Lärare, professionalitet och yrkeskvalitet". I *Läraryrkesprofessionalism – om professionella lärare*. Stockholm: Lärarförbundet.

Johannessen, Asbjørn & Tufte, Per Arne (2002): *Introduktion till samhällsvetenskaplig metod*. Malmö: Liber AB.

Kvale, Steinar (1997): *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur.

Selander, Staffan (red) (1989): *Kampen om yrkesövning, status och kunskap. Professionaliseringens sociala grund*. Lund: Studentlitteratur.

Strömberg, Barbro (1994): *LÄRARYRKET – EN PROFESSION? En överblick och några funderingar i anslutning till aktuell professionsforskning*. Göteborgs universitet. Mölndal: Vårdpedagogik

Bilaga 1

Intervjufrågor till lärarna

Bakgrundsinformation

Namn:

Ålder:

År inom läraryrket:

Karriär inom yrket:

Intervjufrågor

1. Hur ser du på yrket lärare nu jämfört med för 30 år sedan? (Med tanke på arbetsuppgifter, yrkeskåren, yrkeskoder, yrkesstolthet och status.) Hur har utvecklingen sett ut?
2. Vad hade du för förväntningar på läraryrket när du läste på lärarprogrammet? Blev det som du hade tänkt dig?
3. Hur tycker du att din status som lärare har förändrats under dina år inom yrket?
4. Varför tror du att denna förändring har skett?
5. På vilket sätt, tycker du, att denna förändring skett? Hur har det gått till?
6. Vad tänker du om kopplingen mellan utbildning och social status?
7. Det finns allt fler obehöriga lärare i skolan. Tror du att det kan påverka behöriga lärares status? På vilket sätt?
8. Hur ser du på begreppet auktoritet/auktoritär?

Påbyggnadsfrågor

- Tror du att eleverna och deras kunskapsinhämtning påverkas av lärarnas status?
- Hur kan lärarkåren förändra sin status? Vad kan samhället göra för att hjälpa lärarkåren att förändra sin status?